

Лушпаєв Сергій Олександрович
кандидат юридичних наук,
асистент земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРО ПРАКТИКУ ЗАСТОСУВАННЯ ГОСПОДАРЬСКИМИ СУДАМИ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СПОРІВ ЗА УЧАСТЮ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

На прикладі Господарського суду Харківської області як суду першої інстанції проаналізуємо практику розгляду справ, пов'язаних із аграрними правовідносинами. Аналіз статистичних даних свідчить, що Господарським судом Харківської області за 11 місяців 2018 року розглянуто 37 справ по спорам, що виникають із аграрних правовідносин.

Розглянемо окремі справи.

1. Невиконання або неналежне виконання договорів про надання фінансової підтримки (допомоги) фермерським господарствам. З позовами про стягнення заборгованості за договорами про надання фінансової підтримки (допомоги) фермерським господарствам у переважній більшості випадків зверталися прокурори як з самостійними позовами, так і в інтересах відповідних державних органів (Харківське відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств) до суб'єктів господарювання. Підставами для звернення з позовами було не виконання відповідачами графіку повернення грошових коштів до державного бюджету. В обґрунтування заявлених позовів прокурори зазначали про порушення прав та охоронюваних законом інтересів держави, оскільки надана відповідачам фінансова поворотна допомога є коштами державного бюджету України, неповернення яких завдає шкоду державі.

Суд першої інстанції обґрунтовано задовольняв позови з огляду на те, що Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» (п. 6) (в редакції на момент укладення договорів) встановлено, що фінансова підтримка на конкурсних засадах на поворотній основі надається у розмірі, що не перевищує 100 тис. гривень, із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів: новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими фермерськими садибами: іншим фермерським господарствам – строком до п'яти років для придбання техніки, обладнання.

Так, при розгляді справ № 922/1280/18 [1] і № 922/1333/18 позови були задоволені повністю. Суд першої інстанції при винесенні рішень вказав, що відповідно до п.п. 12, 13 зазначеного Порядку фермерське господарство несе відповідальність згідно із законодавством за нецільове використання одержаних коштів та своєчасне і в повному обсязі повернення до державного бюджету коштів фінансової підтримки.

2. Визнання права постійного користування земельними ділянками фермерськими господарствами. З позовами про визнання права постійного користування земельними ділянками зверталися суб'єкти господарювання до державних органів (Головне управління Держгеокадастру у Харківській області). Підставами позовних вимог позивачі зазначали наявність права користування земельною ділянкою, що виникло в особи на підставі державного акта на право користування земельною ділянкою.

Задовольняючи позовні вимоги про визнання права постійного користування земельними ділянками суд виходив з того, що з моменту передачі земельної ділянки до створеного фермером фермерського господарства, як юридичної особи, відбулась заміна землекористувача у відносинах, щодо яких виник спір, а саме, фізична особа – фермер вибув зі спірних правовідносин землекористування, натомість його місце у спірних правовідносинах землекористування зайняло створене фермером фермерське господарство як землекористувач. Саме таку правову позицію висловлено Верховним Судом у постанові від 13 березня 2018 року у справі № 348/922/16-ц.

Так, по справам № 922/2448/18 [2], № 922/989/18, № 922/1862/18, № 922/2381/18, № 922/607/18 і № 922/581/18 позови про визнання права на постійне користування земельною ділянкою задоволені повністю. Проте, на нашу думку, є і підстави для відмови у задоволенні позову. У постанові Верховного Суду України від 5 жовтня 2016 року у справі № 6 2329цс 16 зазначено, що право користування земельною ділянкою, що виникло в особи лише на підставі державного акта на право користування земельною ділянкою без укладення договору про право користування земельною ділянкою із власником землі, припиняється зі смертю особи, якій належало таке право і не входить до складу спадщини. По справі № 922/1224/18 у позові про визнання права постійного користування земельною ділянкою відмовлено.

3. Визнання відсутнім права постійного користування земельними ділянками фермерськими господарствами. Підставами для визнання відсутнім права постійного користування земельними ділянками прокурори, звертаючись з позовами в інтересах Головного управління Держгеокадастру у Харківській області до суб'єктів господарювання, зазначали, що до складу спадщини право на користування земельною ділянкою, підтвержене державним актом на землю, не включене та власнику фермерського господарства земельна ділянка не належить. Суду відмовляли у задоволенні таких позовів.

Так, при розгляді справи № 922/2155/18 [3] у задоволенні позову про визнання відсутнім права постійного користування земельною ділянкою відмовлено.

4. Внесення змін до договорів оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Підставами звернення до суду були законодавча зміна граничного розміру орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності. При розгляді справи № 922/440/18 суд позов задовольнив повністю, вирішивши внести зміни до договору оренди землі укладеного між районною державною адміністрацією та фермерським господарством щодо нормативної грошової оцінки земельної ділянки та збільшення розміру орендної плати.

Однак, при розгляді справи № 922/201/18 суд в задоволенні позову відмовив з огляду на те, що рішення органу місцевого самоврядування про зміну розміру орендної плати може бути підставою для внесення змін до договору оренди землі зі зміни розміру платежу в разі, якщо сторони визначали в договорі таку підставу для внесення змін.

5. Визнання недійсними державних актів на право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення. В обґрунтування заявлених позовів прокурори зазначали про відсутність законних підстав для безоплатного набуття права власності на земельну ділянку. Розглядаючи справу № 922/4291/17 суд першої інстанції позов прокурора про визнання недійсним державного акту на право власності на земельну ділянку задовольнив повністю, оскільки під час винесення розпорядження райдержадміністрації порушені приписи ст. 3 та ст. 13 Закону України «Про фермерське господарство» в частині передачі спірної земельної ділянки особі, яка не була родичем голови фермерського господарства, а тому прав на одержання земельної ділянки не мала.

Підсумовуючи викладене, відмітимо, що структура вирішених справ свідчить про зменшення частки розглянутих справ щодо невиконання або неналежного виконання договорів про надання фінансової підтримки (допомоги) фермерським господарствам. Аналіз розглянутих справ дозволяє стверджувати про збільшення кількості справ щодо права постійного користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення фермерськими господарствами.

Література:

1. Рішення Господарського суду Харківської області від 13 червня 2018 р. в справі № 922/1280/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74689973>.
2. Рішення Господарського суду Харківської області від 16 жовтня 2018 р. в справі № 922/2448/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77329623>.
3. Рішення Господарського суду Харківської області від 5 жовтня 2018 р. в справі № 922/2155/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77011798>.